

Jan Fitzke.

Trzy groby późnolateńskie odkryte na cmentarzysku łuzycyckim w Okołowicach, powiat łaski, woj. łódzkie.

Trois tombeaux de la période récente de La Tène trouvés à Okołowice,
arrondt. de Łask (palatinat de Łódź).

Z 4 rycinami. — Avec 4 figures.

W czasie prowadzenia prac wykopaliskowych późną jesienią 1933 roku z ramienia Miejskiego Muzeum Etnograficznego w Łodzi we wsi Okołowicach, odkryto na halsztackim cmentarzysku łuzycyckim dwa dobrze zachowane późnolateńskie groby jamowe (nr. 18a i 57), a trzeci mocno porujnowany (nr. 62).

Grób pierwszy nr. 18a pojawił się w głębokości 40 cm pod powierzchnią jako ciemna, owalna plama (oś. pn.-wsch.—poł.-zach. = 150 cm), odcinająca się wyraźnymi granicami od jasnego tła piasku. Nieckowate wnętrze jamy grobowej, wypełnione piaskiem przemieszanym z popiołem, kośćmi oraz fragmentami naczyń, tworzyło razem ciemną, zwartą masę. Od strony północno-wschodniej znajdowała się żelazna fibula z przełamana szpilą, grzbietem zwrócona do wnętrza grobu i o kilka centymetrów wzniesiona ponad ułamki naczyń (ryc. 1).

Po przeglądnięciu i odczyszczeniu ułamków ceramicznych wydobytych z omawianego grobu, okazało się, że pochodzą one z trzech naczyń; zbyt szczupła ilość skorup nie zezwala jednak na odtworzenie ich kształtów.

Pierwsze, z którego w całości dochowała się zgrubiała krawędź, ukośnie ścięta ku dołowi, o średn. wylotu 14 cm, zaopatrzona jest w duże ucho taśmowe, środkiem zwężające się i łukiem opadające w kierunku brzuśca (ryc. 2, nr. 1).

Naczynie drugie posiada krótką (1 cm wysoką) szyjkę cylindryczną, krawędź zgrubiałą, odchyloną na zewnątrz i skośnie ściętą (ryc. 2, nr. 2).

Z trzeciego naczynia zachowały się m. i. ułamki z krawędzię silnie na zewnątrz wygiętą i skośnie ściętą.

Inne części naczyń t. j. dna (np. śred. 5—8—10 cm) i ściany boczne, odznaczają się doskonałą techniką wykonania, powierzchnią jasno-szarą z odcieniem ceglastym.

Inwentarz grobu 18a uzupełnia znaleziona w nim żelazna zapinka z zawiniętą nóżką, wyko-

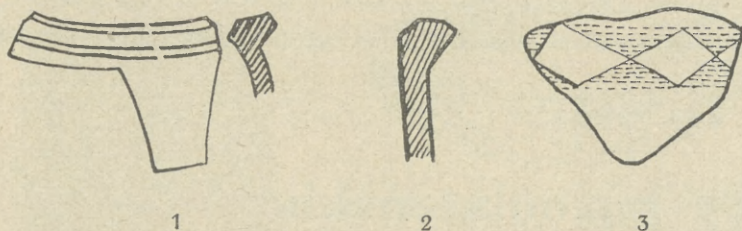

Ryc. 1. Okołowice, pow. łaski Grób jamowy nr. 18a. —
Fig 1. Okołowice, arrondt. de Łask. Tombeau à fosse
Nr. 18a.

nana z jednego kawałka drutu, który po utworzeniu czterozwojowej sprężynki przechodzi w szpilę w połowie ułamaną. Przeciwny koniec drutu tworzy kabłąk, przechodzi następnie w długą trój-

kątnie zwężającą się pochewkę i w dalszym ciągu (odgięty w kierunku grzbietu) łączy się w nim na pewnej wysokości. Miejsce to zaznaczone jest kulistym guzem. Długość fibuli wynosi 9 cm. (Patrz ryc. 1).

Grób drugi (nr. 57) ukazał się na głębokości 60 cm pod powierzchnią, oddalony od poprze-

Ryc. 2. Okołowice, pow. łaski. Ułamki naczyń z grobów późnolateńskich. Nr. 1—2 z gr. 18 a, nr. 3 z gr. 62. $\frac{1}{2}$ w. n. — Fig. 2. Okołowice, arrondt. de Łask. Tessons provenant de tombeaux de la période de La Tène III. Nos 1—2 du tomb. 18 a, no 3 du tomb. 62. $\frac{1}{2}$ gr. nat.

dniego w kierunku zachodnim o niecałe 10 m (ryc. 3). Jama grobowa owalna, o długości 130 cm (wsch.-zach.) i szerokości 110 cm, w profilu półokrągła i 50 cm głęboka, zawierała ciemną warstwę kulturową, złożoną z piasku, fragmentów naczyń, kości i popiołu. Z boku od strony wschodniej leżał ukośnie nożyk żelazny, skierowany ostrzem do wnętrza grobu, z wyszczerbionym i przełamanym ostrzem, posiadający długi, skośnie żłobkowany trzonek, zwinięty w uszko, w którym zawieszona jest kółko (ryc. 3).

Ze znalezionych w tym grobie fragmentów barwy jasno-szarej lub szarej z odcieniem czerwonym, złożono w pracowni muzealnej niemal w całości cztery naczynia, różniące się między sobą wielkością i kształtem. Są to:

1. Duża asymetryczna waza, o silnie wyдутym brzuścu, łagodnie zaokrąglonym, przechodzącym ku dołowi w stożkową silnie zwężającą się część dolną naczynia. Szyjka niska cylin-

Ryc. 3. Okołowice, pow. łaski. Grób jamowy nr. 57. — Fig. 3. Okołowice, arrondt. de Łask. Tombeau à fosse no 57.

dryczna posiada wygiętą na zewnątrz zgrubiałą krawędź, poniżej której wybiegają łukowato na górny skłon brzuśca dwa taśmowe ucha, symetrycznie naprzeciw siebie osadzone, środkiem zwężone. Powierzchnia naczynia gładka, koloru ceglastego, miejscami jakby przydymiona, wewnątrz szara, lekko chropowata. Wysokość naczynia 28,1 cm, śred. dna 10,4 cm, wylotu 17 cm, brzuśca 21,1 cm (ryc. 4, nr. 3).

2. Kubek beczułkowaty, asymetryczny. Brzeg znacznie na zewnątrz wygięty. Poniżej krawędzi poczynając aż po środek naczynia sięga szerokie taśmowe ucho. Powierzchnia gładka, jasno-szara. Wysokość 14,6 cm, śred. dna 9,8, brzuśca 1,4, wylotu 15 cm (ryc. 4, nr. 4).

3. Naczynko, o otworze trapezowatym, złożone z kilku ułamków, nieznacznie tu i owdzie uzupełnione.

Ściany boczne rozchylają się lekko od dna ku górze. Krawędź zgrubiała jest wygięta, i od dołu ukośnie ścięta. Na szerszej, a krótszej, bocznej ścianie naczynia, poniżej krawędzi, przy-mocowane jest małe taśmowe ucho, zwężone

Ryc. 4. Okołowice, pow. łaski. Naczynia z grobu jamowego nr. 57. — Fig. 4. Okołowice, arrondt. de Łask. Vases du tombeau à fosse no 57.

w środku. Powierzchnia ścian wygładzona, jasno-szara. Wymiary: wysokość 4,8 cm, długość 8 cm, śred. dłuższa wylotu 10,8 cm. (ryc. 4 nr. 2).

4. Głęboka misa, zniekształcona ogniem, ściany wgniecione do środka, krawędź na zewnątrz wygięta. Pod nią od zewnątrz znajduje się taśmowe ucho. Powierzchnia ciemno-szara, lekko chropowata (ryc. 4, nr. 1).

5. Nożyk żelazny dł. ponad 15 cm. Ostrze w połowie ułamane. Grzbiet lekko wygięty. Rękojeść jest długa 8,7 cm, skośnie w środku żłobkowana, haczykowato wygięta. Na końcu jej kółko o śred. 12 mm. Narzędzie częściowo przepalone (por. ryc. 3).

Grób trzeci nr. 62. odkryto w głębokości 40 cm na tej samej linii, co i poprzednie, lecz w większej od nich odległości. Granice jamy grobowej zlewały się z otaczającym tłem. Przybliżona średnica wynosiła około 40 cm a głębokość 20 cm. W górnym poziomie znaleziono kilka ułamków naczyń, wśród nich fragment

pięknie zdobiony pasem trójkątów kreskowanych poziomo (ryc. 2, nr. 3).

Biorąc pod uwagę całość materiału ceramicznego, znalezionego w opisanych powyżej trzech grobach okołowickich, a w szczególności inwentarz grobu 57, stwierdzić można, że przedstawia się on dość rozmaicie. Wprawdzie grób pierwszy (18 a) i trzeci (62), dostarczyły nam kilku zaledwie fragmentów, jednak brak ten do pewnego stopnia uzupełnia zawartość grobu 57. Pochodzą z niego aż cztery naczynia, wśród których na szczególną uwagę zasługuje naczynko trapezowate dość osobliwe, a — być może — na terytorjum państwa polskiego zupełnie odosobnione. Pozostałe, t. j. kubek, misa, a w szczególności duża, sklejona, baniasta popielnica należą u nas do typów powszechnych¹⁾.

¹⁾ Wielkiej ilości podobnych naczyń dostarczyły badania Dr. R. Jamki, przeprowadzone w latach 1928 i 1929 we wsi Błonie, w pow. sandomierskim.

W przeciwieństwie do bogactwa form, przedstawia się nasz późnolateński zbiór pod względem ornamentyki bardzo skromnie. Poza jedynym fragmentem z grobu 62, zdobionym poziomo biegnącym pasem zakreskowanych trójkątów, przy wykonaniu innych naczyń poprzestano tylko na doskonałym wygładzeniu ich zewnętrznej powierzchni.

Omawiane groby są najprawdopodobniej grobami kobiecymi, za czem przemawiałyby ich inwentarz: zapinka żelazna w gr. 18 a i nożyk z gr. 57. Zastrzeżenia możnaby mieć jedynie względem grobu 62, który — jak wiadomo — uległ częściowemu zniszczeniu, zanim został odkryty. Charakter grobów kobiecych w dalszym ciągu potwierdza brak jakiegokolwiek broni, która jest cechą późnolateńskich grobów męskich. (J. Kostrowski: Wielkopolska w czasach przedhistorycznych, wyd. II, str. 138.